

İnsani Müdahalelerde Medyanın Rolü: Libya ve Bahreyn Karşılaştırması¹

Zehra AKSU

Uzman, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Uluslararası İlişkiler Bölümü

zehraksu46@gmail.com

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-1073-4086>

Öz

Ocak 2010'da Tunus'ta başlayan Arap Baharı aradan geçen sürede Ortadoğu coğrafyasının büyük bir bölümünü yeniden şekillendirmiş ve 2011 yılının başlarında Libya ve Bahreyn'de de halk yönetim değişikliği talebiyle sokak gösterilerine başlamıştır. Fakat milyonlarca sivilin ölümüne yol açan iç savaşlar uluslararası kamuoyunu aynı oranda etkilememiş, gerek uluslararası örgütlerin gerekse devletlerin insan hakları ihlalleri gibi elzem bir konuda bütün devletlere karşı aynı oranda tavır almadıkları gözlemlenmiştir. Bu durum Libya ve Bahreyn örneklerinde de kendisini göstermiş, küresel güçler tarafından Libya'da yönetimin devrilmesi desteklenip insani müdahale gerçekleştirilirken; Bahreyn'de halkın demokrasi talebi dünya kamuoyuna yansımamış veya bilinçli olarak yansıtılmamıştır. Bu durumun temel nedeni ise önemli ajansların Batılı ülkelerin kontrolünde olması ve bu ülkelerin küresel politikalarıyla uyumlu haber yapmalarıdır. Nitekim küresel düzeyde yayın yapan basın kuruluşlarının, Libya'da insani müdahaleyi meşru gösterecek yayınlar yaptığı görülürken; Bahreyn eylemlerine neredeyse hiç yer vermediği görülmüştür. Bu bağlamda hazırlanan çalışmanın temel amacı; Libya ve Bahreyn örnekleri karşılaştırılarak, medyanın insani müdahale sürecini ne derece etkilediği sorunsalının tartışılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: İnsani Müdahale, Medya, Bahreyn, Libya.

¹ Makale Geliş/Kabul Tarihi: 10.07.2019 / 22.10.2019

Künye Bilgisi: Aksu, Z. (2019). *İnsani Müdahalelerde Medyanın Rolü: Libya ve Bahreyn Karşılaştırması*. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 489-506. DOI: 10.33437/ksusbd.590480

The Role of Media in Humanitarian Interventions: Comparison of Libya and Bahrain

Abstract

The Arab Spring, which began in Tunisia in January 2010, has reshaped a large part of the Middle East geography and started street demonstrations in Libya and Bahrain at the beginning of 2011, demanding a change in public administration. However, the civil wars that have killed millions of civilians have not been the same in the international system, and it has been observed that the international organizations and the states do not take the same rate against all the states in a crucial subject such as human rights violations. This situation has shown itself in comparison with the examples of Libya and Bahrain, while the overthrow of the administration in Libya by the global powers supported and humanitarian intervention; In Bahrain, the demand of the people for democracy has not been reflected in the world public opinion or reflected in a conscious manner. This has led to the fact that internationally broadcasting agencies are mostly of Western origin. Indeed, areas national public opinion, to justify humanitarian intervention in Libya is seen as a tool used by the media; It has been seen that Bahrain has almost no place for his actions. In this context, the main purpose of the study; After comparing Libya and Bahrain examples, discussion of the question of to which extent the media affect the process of humanitarian intervention.

Keywords: Humanitarian Intervention, Media, Bahrain, Libya.

1. GİRİŞ

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte uygulama alanı bularak yeniden uluslararası hukukun gündemine giren insani müdahale, genel olarak ev sahibi ülkenin rızası dışında dış güçlerin insani amaçlarla askeri güç kullanmasını ifade etmekte ve uygulanabilirliği konusunda farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Doktrinde her ne kadar uluslararası hukukta bir ülkenin bütünlüğüne müdahale yasağı ilkesi benimsenmiş olsa da, insani müdahalenin bu ilkenin bir istisnasını oluşturduğu ve uluslararası hukukta bu konuda bir teamül olduğu ileri sürülmektedir. Ancak bu bağlamda ortaya çıkmış olan ve meşruiyeti çokça tartışma konusu edilmiş insani müdahale uygulamalarının başarısız ve eşitsiz örnekleri kavramın halen sorgulanır bir durumda olmasına neden olmaktadır. Bu

duruma örnek teşkil edebilecek yakın geçmişte yaşanan olaylar incelendiğinde ise karşımıza Arap Baharı süreci çıkmaktadır.

2010 yılında başlayan Arap Baharı sürecinde milyonlarca sivilin ölümüne yol açan iç savaşlar uluslararası kamuoyunda aynı düzeyde ses getirmemiş, gerek uluslararası örgütlerin gerekse devletlerin insan hakları ihlalleri gibi elzem bir konuda bütün devletlere eşit davranmadıkları gözlemlenmiştir. Küresel güçler tarafından özellikle 2011 yılında Libya’da yönetimin devrilmesi desteklenip insani müdahale uygulanırken, bu durum Bahreyn’de karşılığını bulamamıştır. Dolayısıyla Libya’da NATO tarafından gerçekleştirilen insani müdahale Kaddafi rejiminin yıkılmasına neden olurken, Bahreyn’de halkın demokrasi talebine çoğunlukla uluslararası sistemin sessiz kaldığı görülmüştür.

Genel olarak Arap Baharı sürecinde gerçekleşen halk ayaklanmaları incelendiğinde dünya kamuoyuna yansımayan veya bilinçli olarak yansıtılmayan Bahreyn, uluslararası alanda yeterli ilgiyi görememiştir. Bahreyn halkının demokrasi talepleri ve yolsuzluklara karşı haykırıışlarını şiddetle bastıran Bahreyn Kralı’na yönelik ABD ve Batılı ülkeler yeterli tepkiyi göstermemiş konuyu kitle iletişim araçları da uluslararası kamuoyunun gündemine taşımamışlardır. Libya’da Kaddafi rejiminin halkın demokrasi talebine sert ve ölümcül müdahalesi medya organları vasıtasıyla dünya kamuoyuna yansıtılırken, Bahreyn’de ise halkın demokrasi talebine Kral Hamam Bin İsa’nın sert polisiye tedbirler alarak isyancıları bastırması basın ve yayın organlarında yeterince dile getirilmemiştir.

Bu çalışma; insani müdahalelerde medya organlarının, yapılan müdahaleyi meşrulaştırma aracı olarak kullanıldığı ve insani müdahalelerden olumlu sonuç alınmasında medyanın büyük rol oynadığı denencesine dayalı olarak hazırlanmıştır. Çalışmanın temel sorunsalı, medyanın insani müdahale sürecini ne derece etkilediğidir. Çalışmada öncelikle insani müdahale ve medya kavramları ele alınarak bu kavramların birbiriyle ilişkisi açıklanmıştır. Daha sonra Libya ve Bahreyn’e uygulanan insani müdahaleler ele alınıp, bu müdahalelerde medyanın rolü tartışılmıştır. Araştırmada tarihsel ve betimsel araştırma yöntemleri kullanılmış olup araştırma hazırlanırken makale, kitap, dergi, internet kaynakları vb. yazılı kaynaklardan yararlanılmıştır.

2. İNSANİ MÜDAHALE VE MEDYA

20. yüzyılın ikinci yarısında uluslararası sistemde insan haklarına verilen önem artmış, temel hak ve özgürlüklerin küresel boyutta korunması yönünde yeni adımlar atılmıştır. Soğuk Savaş sonrasında ise güvenlik anlayışının kapsamı genişlemiş ve devlet güvenliğinin ötesinde insan güvenliği de ehemmiyet kazanmıştır. Tüm bu gelişmeler ışığında günümüz şartlarında uluslararası müdahale denildiğinde ilk akla gelen müdahale türünün insani sebeplerle güç

kullanımı, yani insani müdahale olduğu görülmüştür (Ercan, 2014, 465). Günümüzde ağırlıklı olarak kullanılan insani müdahale kavramı ise, 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nde "çatışma dışı kalmış esirler ile çatışmalara katılmayan sivil kişilerin korunmasına yönelik" olarak ortaya çıkmış ve 1956 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır (Pazarıcı, 2010: 531).

Kavramın birçok tanımı yapılmakla birlikte Murphy (1996: 11-12) insani müdahaleyi "kendilerine karşı güç kullanılan ya da güç kullanma tehdidinde bulunan bir devletin uyruklarının öncelikle uluslararası düzeyde tanınan insan haklarından çok vahim düzeyde mahrum edilmesini önlemek amacıyla bir devlet, bir grup devlet ya da bir uluslararası örgütün güç kullanması ya da güç kullanma tehdidinde bulunması" olarak tanımlarken; Teson (1988: 5), insani müdahaleyi "bir devlete, temel insan hakları ihlalleri nedeniyle ve baskıcı yönetimlere başkaldırıların lehine olmak üzere, bir veya birden fazla devlet tarafından silahlı zorlayıcı gücü de içerebilecek orantılı bir müdahale" olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla yapılan farklı insani müdahale tanımlarından, bir müdahalenin meşru kabul edilebilmesi için uluslararası hukuk normlarına dayandırılması ve mutlaka bir devlet, birkaç devletin bir araya gelerek oluşturduğu koalisyon, bölgesel bir örgüt veya uluslararası bir örgüt tarafından gerçekleştirilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Öte yandan Scheffer'e göre herhangi bir insani müdahaleye ilişkin meşru bir karara varmadan önce ise sağlanması gereken altı şart bulunmaktadır. Bu şartlar (Scheffer, 1992: 11-12):

1. İnsani müdahalenin zarardan çok fayda sağlayacağına yönelik geçerli sebeplerin olması,
2. İnsan hakları ihlallerinin olduğuna inanılması ve bunun tartışılmaz bir hale gelmiş olması,
3. Alternatif önlemlerin denenmiş ve tüketilmiş olması,
4. Müdahale edecek gücün farklı aktörlerden oluşturulmasını sağlayacak gayretlerin harcanması,
5. Hedef ülkenin uzun vadede bütünlüğünün ve bağımsızlığının tehlikeye atılmaması,
6. BMGK'nın, insani müdahalenin yetkilendirilmesi hususunda çözüm bulamaması ve insani müdahaleyi yasaklamamış olmasıdır.

Bu çerçevede Birleşmiş Milletler'in bir ülkede gerçekleşen insan hakları ile ilgili olaylara insani müdahalede bulunabilmesinin temel koşulu, Güvenlik Konseyi'nin insan hakları ihlallerini barışı bozan veya tehdit eden bir durum olarak vasıflandırması ve buna karşı gerekli önlemlerin alınması yönünde karar

vermesidir (Ramphall, 1996: 497). Öte yandan genelde ev sahibi ülkenin rızası dışında dış güçlerin insani amaçlarla askeri güç kullanmasını ifade eden insani müdahalenin uygulanabilirliği hususunda farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Doktrinde her ne kadar uluslararası hukukta müdahale yasağı ilkesi benimsenmiş olsa da, insani müdahalenin bu ilkenin bir istisnasını oluşturduğu ve uluslararası hukukta bu konuda bir teamül olduğu ileri sürülmektedir (Forbes and Hoffman, 1993: 147). Çünkü küresel dünyada herhangi bir bölgede meydana gelen evrensel manada kabul görmüş temel hak ve özgürlüklere aykırı bir uygulamaya uluslararası toplumun sessiz kalması günümüzün değerleriyle örtüşmemektedir. Bu bağlamda ortaya çıkmış olan ve meşruiyeti çokça tartışma konusu edilmiş insani müdahale uygulamalarının başarısız ve eşitsiz örnekleri kavramın halen sorgulanır bir durumda olmasına neden olmakla birlikte, özellikle BM organları kanalıyla uygulamaya geçirilen insani müdahalelerin ise çoğu durumda medya organları vasıtasıyla meşrulaştırıldığı görülmektedir.

7/24 haber, küresel televizyon yayın alanı ve iletişim dünyasında, devletler insani kriz ve acil durum olaylarında müdahalede bulunmak için medya organları ile önemli bir algı yönetimi gerçekleştirilmekte ve kamuoyunu medya ile baskı altına almaktadır (Heywood, 2015: 144). Kitle iletişim araçlarıyla hegemon ideolojinin tüm faaliyet ve söylemlerini meşrulaştırma işlemi, toplumu belirli bir perspektif yönünde yapılandırma fonksiyonunu yerine getirirken; kontrast düşünce biçimlerini ise gayri meşru olarak ilan etmektedir. Ayrıca, kontrast ifadeleri bastırmak, farklı düşüncelerin medyadaki görünürlüklerini minimize indirmek adına gazetecilerden, sıradan vatandaşlara kadar bütün kurumları denetim altına alan hegemon yapılar, bu faaliyetleri medya vasıtasıyla gerçekleştirmektedir. Chomsky'ye göre (2002:10); egemen medya, bağımlı olduğu kesimin çıkarları doğrultusunda bilgiyi farklı muamelelerden geçiren; saklama gereği duyan, konjonktüre göre; aslında olmayan bilgiler icat etme meyili göstermek suretiyle, gerçeği manipüle eden bir vasıta işlevi üstlenmektedir. Bu perspektiften hareketle "medya, toplumsal bir amaca hizmet eder" ifadesinin günümüz toplumlarında alternatif bir söylem biçimini aldığı görülmektedir.

Nitekim algı yönetimi ile özel ve kamusal yayıncılık tarafından çerçevelenen/düzenlenen montajlanmış gerçeklik, gündem haline getirilerek, belirli bir ideoloji çerçevesinde, istenilen düzeyde ve biçimde medya vasıtasıyla kitlelere ulaştırılmaktadır. Toplumun bilgilendirilmesi, eğitilmesi, kamuoyunun oluşturulması ve yaşananlardan haberdar edilmesinde doğrudan katkısı olan medya yansıtıcıları, yansıtma biçimleri veya yansıtmadıklarıyla tartışmaların odağı haline gelmektedir. Zira insani müdahale süreçlerinde de başat bir rol üstlenen medya, müdahale öncesi, müdahale süreci ya da müdahale sonrasında kamuoyu oluşturma sürecinde bir katalizör vazifesi üstlenmektedir. Örneğin Amerika'nın Irak işgali öncesi, askeri müdahalesini akıllarda meşrulaştırmak gayesiyle medya desteği ve istihbarat raporları ile Saddam Hüseyin yönetiminin

kitle imha silahları ürettiğini topluma kabul ettirmeye çalıştığı bilinmektedir (Briggs and Burke, 2011: 95). Benzer bir tablo Arap Baharı sürecinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç incelendiğinde Arap coğrafyasında da, iktidarın değişmesi ya da yönetim erkinin ayakta kalması, ideolojilerin ve toplumsal rızanın üretilmesi, iktidarın meşrutiyet krizini aşması ile zihinlerin istenildiği doğrultuda yönlendirilmesinin sağlandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla hegemon söylemin meşruluk krizini aşmaları için toplumsal bir araç halini alan medya, genellikle egemen devletlerin insani müdahale sürecinde ulusal çıkarlarına hizmet eden bir araç olarak kullanılmaktadır.

Sonuç olarak medya, toplumsal hakikatin bireylerin zihninde inşa edilmesinde kurucu bir unsur konumundadır. Öyle ki, gerçekliğin toplumsal inşasında medyanın sunduğu imkanların haricinde gerçekliğin algılanabileceği farklı bir ortam yeni dijital çağda bulunmamaktadır. Bu durum ise toplumları, hem insani müdahalenin hem de insani müdahale sürecinde etkin bir rol üstlenen medya organlarının egemen devletlerin ulusal çıkarlarına hizmet ettiği düşüncesine sevk etmektedir.

3. İNSANİ MÜDAHALE BAĞLAMINDA LİBYA VE BAHREYN KARŞILAŞTIRMASI

1990 öncesi dönemde insan hakları ihlalleri daha çok devletlerin iç işleri olarak görülürken, Soğuk Savaş döneminin bitmesi ile devletlerin iç işi olmaktan çıkıp uluslararası hukukun gündemine girmiştir. İnsani müdahalenin altın çağı olarak görülen bu dönemde çeşitli sebeplerle bir dizi insani müdahale gerçekleştirilmiştir. 1990'lı yıllarda Ruanda'daki soykırım nedeniyle 800,000 insan hayatını kaybederken, eski Yugoslavya'daki savaş en az 250,000 insanın ölümüne ve binlerce insanın zorla yerinden edilmesine neden olmuştur. Sierra Leona, Sudan, Haiti, Somali, Liberya, Doğu Timor, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve diğer ülkelerde uzun süre devam eden çatışmalar milyonlarca insanın ölümü sonucunu doğurmuştur (Coebergh, 2005: 5-7). Mary Kaldor'un "yeni savaşlar" olarak tanımladığı bu çatışmalarda sivillerin ölümü, savaşın talihsiz bir yan ürünü olmayıp doğrudan savaş amaçlarından biri olarak görülmüştür (Kaldor, 1999: 5). Bu savaşların çoğu devlet dışı milis gruplar arasında gerçekleştirilse de bazen sivillere karşı en kötü suçları işleyenler devletler ve onların müttefikleri olmuştur. Bu durum Arap Baharı sürecinde de tekrarlanmış, halkın daha çok temsil edilebilmek arzusunun ve demokrasi talebine iktidarlar sert polisiye tedbirler alarak karşılık vermişlerdir (Ağır ve Aksu, 2017: 49).

Ocak 2010'da Tunus'ta başlayan halkın demokrasi taleplerine verilen isim olan "Arap Baharı" aradan geçen süre içerisinde Ortadoğu coğrafyasının büyük bir bölümüne etki ederek yeniden şekillendirmiştir (Ağır, 2019, 95). Tunus,

Suriye, Libya, Mısır, Cezayir, Ürdün, Yemen ve Bahreyn'de büyük çapta; Suudi Arabistan, Moritanya, Umman, Fas, Lübnan ve Irak'ta küçük çapta olmak üzere tüm Arap dünyasında ortaya çıkan protestolar, halk ayaklanmaları, silahlı çatışmalar ve mitingler büyük çaplı protesto gösterilerine dönüşmüş, kimi ülkelerde hükümetin politikalarını gözden geçirmesine veya hükümetin yenilenmesine sebep olurken, kimi ülkelerde ise hükümetin devrilmesine hatta iç savaflara sebep olmuştur (Heydemann ve Leeders, 2011: 647-653). 2010 yılında başlayan Arap Baharı sürecinde milyonlarca sivilin ölümüne yol açan iç savaşlar uluslararası sistemde aynı oranda ses getirmemiş, bu hususta dikkatleri üzerine çeken uluslararası örgütlerden en önemlisi Birleşmiş Milletler olmuştur. Zira "herhangi bir devletin ülkesinde soykırım, zorunlu göç, iç savaş vb. çok vahim düzeyde insanî felâketler olduğu durumlarda, BM Güvenlik Konseyi'nin sorunu çözmek için gerekirse askerî müdahale kararı" alabilme (Charter of the UN, 26 Haziran 1945) ayrıcalığına sahip olması bu duruma temel teşkil etmektedir. Ayrıca BM'nin gerekli gördüğü durumlarda, NATO ve Afrika Birliği gibi diğer uluslararası örgütlerle işbirliği yapabilme ya da BM'den izin aldıkları müddetçe, insani müdahale gerçekleştirebilme olanaklarına sahip olduğu da bilinmektedir. Fakat Arap Baharı sürecinde uluslararası sistemde barış ve güvenliğin temini konusunda neredeyse tek yetkili konumda olan BM almış ve alamamış olduğu kararlar ile gündemde kalmaya devam etmektedir. Nitekim bu durum çalışmanın kapsamı bağlamında Libya ve Bahreyn örnekleri karşılaştırıldığında da kendisini göstermekte olup uluslararası örgütlerin insan hakları ihlalleri gibi elzem bir konuda bütün devletlere karşı aynı oranda tavır almadıkları görülmektedir.

Bu çerçevede incelendiğinde, 17 Aralık 2010'da Tunus'ta başlayan ve Mısır'a sıçrayarak Hüsnü Mübarek yönetiminin istifasına neden olan halk ayaklanmalarının Libya'ya da sirayet ettiği bilinmektedir. Diğer Arap ülkelerinde yaşananlara benzer şekilde Libya'da da sosyal adalet, daha fazla özgürlük, ülke kaynaklarının eşit dağıtılması vb. nedenlerle halk hareketleri başlamış ve Muhalif Avukat Fethi Terbil'in 15 Şubat 2011'de Bingazi'de tutuklanması, Libya'da iç çatışmaya giden süreci başlatmıştır. Bu süreçte bilhassa sosyal ve siyasal alandaki hak ve özgürlüklere karşı baskıcı bir tavır sergileyen Kaddafi, iktidarı boyunca muhaliflere karşı şiddet uygulamaktan çekinmemiştir (Silander, 2013: 269). Kaddafi'nin muhaliflere karşı tepkisi Tunus ve Mısır'daki rejimlerin tepkisine kıyasla çok daha sert olmuş, binlerce muhalif yaşamını yitirmiştir.

Libya yönetimi ile Ulusal Güvenlik Konseyi'ne bağlı güçler arasındaki çatışmaların devam etmesi üzerine ise BMGK; çatışmaların sona erdirilmesini, Libya'ya yönelik silah ambargosu uygulanmasını, Kaddafi'nin de aralarında bulunduğu ve olaylarda sorumluluğu olduğu düşünülen bazı Libya yöneticilerinin malvarlıklarının dondurulmasını ve seyahat yasağı koyulmasını ve Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Savcısı tarafından soruşturma açılmasını içeren 1970 (2011) sayılı kararı almıştır (Kuşoğlu, 2013: 93). Ayrıca

Güvenlik Konseyi bu kararla Libya'daki sivil halkın korunması için uluslararası topluma silahlı müdahale etme yetkisi de vermiştir. Nitekim tartışmalı da olsa bu karara dayanarak NATO tarafından Libya'ya karşı 18 Mart 2011'de askeri operasyon başlatılmış ve Libya havadan ve denizden abluka altına alınmıştır. Kaddafi Yönetimi'ne karşı başlayan halk hareketi ise, 23 Ağustos 2011'de Kaddafi güçlerinin Trablus'tan çıkarılmasıyla neticeye ulaşmış, "Libya Arap Halk Sosyalist Büyük Cemahiriye" rejimi yıkılmış ve 20 Ekim 2011 tarihinde Muammer Kaddafi'nin öldürülmesiyle sona ermiştir. 19 Kasım 2011'de Kaddafi'nin oğlu Seyfülislam Kaddafi'nin tutuklanmasıyla da 42 yıldır süren diktatörlük sona ermiş, Kaddafi ailesi dönemi tamamen bitmiş ve Libya'nın 24 Kasım 2011 tarihinden bu yana görev yapan "Geçiş Hükümeti" (Kabine) tarafından yönetildiği yeni bir dönem başlamıştır (UN, 2018). Öte yandan Libya'da yönetimin devrilmesiyle sonuçlanan bu halk hareketleri, Bahreyn'de aynı sonucu vermemiştir.

Bahreyn'de başlangıcı Arap Baharı gelişmelerinin öncesine dayanan hak arayışları, birçok Arap ülkesinden farklı olarak, ülkenin bağımsızlığından 50 yıl öncesine dayanmaktadır. Diğer Körfez ülkelerine kıyasla haritada oldukça küçük bir yer kaplayan ve daha az petrol rezervlerine sahip olan bu ada ülkesi Basra Körfezi'nde önemli bir konumda bulunması ile kendisine büyük önem atfetmektedir. Nüfusun çoğu Şiiilerden meydana gelen ama bağımsızlığından itibaren Sünni ailesi tarafından idare edilen Bahreyn, komşu ülkelerin (Suudi Arabistan ve İran) nüfuzu için uygun bir zemin teşkil etmektedir (Joules, 2012). Bir toplumsal çatışma ögesi olarak Bahreyn'deki mezhep paradoksu ise Al-Halife ailesinin, 1782-1783 yıllarında İranlı Şii idarecilerin bölgeden çıkartılmasına kadar uzanmaktadır. Fakat 2010 yılında başlayan ve kısa sürede tesiri tüm bölgede hissedilen Arap Baharı'nın Bahreyn'de hadiselerin tırmanmasında yaptığı katalizör vazifesiyle ilk kez iktidarın devrilmesi gerektiği telaffuz edilmiş, hatta "krala ölüm" sloganları atılabilmektedir. Başlangıçta Krallığın anayasal monarşiye dönüşmesini ve daha fazla siyasi hak isteyen, halkın bu talebinin kabul edilmemesi, Bahreyn'de yaşanan iç siyasi gerilim ve sokak olaylarının, 2011 yılı başında bir Şii hareketine dönüşmesine neden olmuştur (The Economist, 2012). Bu arada yapılan kısmi reform girişimleri de Şiiileri tatmin etmemiş ve halk hareketleri artmıştır. Söz konusu ayaklanmalar hükümetçe bastırılrsa da olaylar 2012 yılında da zaman zaman devam etmiş, eylemciler ise polisin sert ve orantısız müdahalesine maruz kalmıştır.

Bahreyn'deki olayları başlatanlar esas olarak ikinci sınıf vatandaş gibi davrandıklarına inanan ve ekonomik ve siyasi sistemin mağdur ettiği Şiiiler olduğu için hem diğer Körfez ülkelerinin hem de Arap ülkelerinin desteği söz konusu olmamıştır. Özellikle ayaklanmaların arkasında İran'ın olduğundan duyulan endişe sorununun Batı açısından ele alınışını da etkilemiştir. Dolayısıyla buradaki halk ayaklanmaları bölgesel ve uluslararası alanda yeterli ilgiyi

görmediği gibi, Bahreyn rejiminin halka zaman zaman şiddet kullanmasını da teşvik etmiştir. Sonuçta Suudi Arabistan'ın başını çektiği Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi (KİK) ülkelerinin oluşturduğu askeri ve polis gücü, Bahreyn Kralı Haman Bin İsa Halife'ye destek vermek ve olayları bastırmak için 14 Mart 2011'de ülkeye giriş yapmıştır (Bahrain News Agency, 2011). Bahreyn hükümetinin KİK'den yardım istemesi ve zırhlı birliklerin ülkeye giriş yapması ise şimdiye kadar büyük ölçüde bir iç sorun olan Bahreyn olaylarını direkt bölgesel ve uluslararası bir evreye taşımıştır.

2012 yılının sonlarında da devam eden mezhep savaşlarında Ağli Halife ailesinin yıkılmasını talep eden insan hakları savunucuları, aydınlar, birçok gazeteci ve demokrat yazar hükümet tarafından ölümlerle tehdit edilmiştir. Kısmi olarak olaylara müdahale eden Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komiserliği ise hükümetin bu tavrını kınamıştır. Öte yandan Bahreyn olayları ile ilgili Avrupa Birliği ve Batılı ülkeler genellikle suskun kalmayı tercih ederken, hatta Amerika gizli olarak Suudi Arabistan'a destek verip bu ülkenin iç işlerine müdahale ederek protestoculara karşı gerçekleştirilen harekate destek verirken, Arap ve İslam dünyasından farklı reaksiyonlar gelmeye başlamıştır. Bu doğrultuda İran başta olmak üzere Türkiye ve Mısır, Bahreyn hükümetinin tavrını sert bir dille eleştirmiş ve muhalefete destek vermişlerdir (BBC News, 2011). Ancak bölge politikası bakımından incelendiğinde güncel haliyle Bahreyn'deki istikrarsızlık Suudi Arabistan-İran çatışması ile küresel güçlerin çıkarlarının etkisi altında olmuştur. Zira küresel güçler tarafından Tunus, Mısır ve Libya'da yönetimin devrilmesi desteklenirken, Bahreyn'de halkın demokrasi talebine çoğunlukla uluslararası sistemin sessiz kaldığı görülmüştür. Bu durum ise Libya'da BM öncülüğünde ve NATO'nun askeri müdahalesiyle gerçekleştirilen insani müdahalenin, Bahreyn'de karşılığını bulamamasına sebebiyet vermiştir.

4. ULUSLARARASI MÜDAHALELERDE BİR MEŞRULAŞTIRMA ARACI OLARAK MEDYA

İnsanlık tarihi sürekli bir gelişme ve değişme içerisinde. Bu süreçte devletler, milletler ve topluluklar, diğerine üstünlük kurma ve kitleleri, olayları kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmek adına kurallı, kuralsız çeşitli yollara başvurmuşlardır. Geçmişten günümüze çeşitli mücadeleler içine giren grupların, üstün olmak amacıyla kullandığı bu yöntemler içerisinde en etkili olanının, hedef toplumun ikna edilerek, kendi rızasıyla, istenilen biçimde yönlendirilmesi olduğu bilinmekte ve bu doğrultuda hedef topluma ilişkin algı yönetimi uygulamaları gerçekleştirilmiş ve gerçekleştirilmeye devam etmektedir. İnsanlık tarihinin bütün dönemlerinde çeşitli biçimlerde gerçekleştirilen algı yönetimi uygulamaları teknolojinin gelişmesiyle birlikte artık çeşitli medya organları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Bu durum diğer birçok yazar gibi Collins tarafından da savunulmaktadır. Collins “algı yönetimi uygulamalarının uluslararası arenada ittifaklar için de önem arz ettiğini, bu uygulamalar sırasında hedef kitleyi etkilemek ve ikna etmek için çoğunlukla medyanın kullanıldığını ve bu uygulamaların başarısının uzun vadede sonuç vereceği”ni belirtmektedir (Collins, 2003). Bu süreçte bilgiyi elinde bulundurmak ve bilginin kitlelere yayılması konusunda avantajlı olmak önem arz ederken, rejim ile bilgi arasında geçmişten günümüze yakın bir ilişkinin olduğu da bilinmektedir. Bu bağlamda günümüz demokrasilerinde, iktidarda bulunmanın merkezinde, bilgiye sahip olmanın çok büyük bir önemi bulunmaktadır. Çünkü bilgi, modern toplumlarda tüm insani faaliyet alanlarının düzenlenmesinin kaynağı; medya ise kamuoyunun bilgilendirilmesini sağlayan temel araçlardan birisidir (Barbier and Lavenir, 2001: 39). Aktardığı bilgiler sayesinde kamuoyunun gelişmekte olan vakalardan haberdar olmasını sağlayan medya, günümüz tarih yazımında da önemli bir girdi sağlamaktadır. Medya yürütme, yasama ve yargının yanında “dördüncü kuvvet” tanımlamasıyla siyasal süreçte kilit bir noktaya ulaşmaktadır. Bu durumun küreselleşme olgusuyla birlikte daha da dikkat çeker bir hal aldığı görülmektedir.

Bilgi çağı olarak adlandırılan yeni çağda, bilgiyi elinde bulundurmak gücün önemli bir ögesi olarak kabul edilmektedir. Söz konusu bilgi, teknoloji ile bağlantılı şekilde patent gibi öz varlıklar haline gelmektedir. Medyanın ürettiği bilgi de bu tür değere sahip olan bilgidir. Öte yandan klasik medyada, kitle iletişim araçları çoğunlukla medya patronları ve büyük holding sahipleri tarafından işletilmektedir. Diğer yandan medya organları zaman zaman hem çalışan hem de maddi imkan yetersizliği nedeniyle, büyük haber ajanslarını kaynak olarak kullanmaktadırlar. Dolayısıyla ister kamu ister özel kuruluş olsun, hem ajansların hem de kitle iletişim araçlarının, çeşitli etkiler altında, çeşitli nedenlerle, çeşitli gayeler için yayın yaptıkları düşünülmektedir. Bunun en önemli göstergelerinden biri, haberlere yansıyan hadiselerin birbirinin aynısı veya çok benzeri olmasıdır. Kaynağı aynı olan medya organları, aynı haberleri aynı biçimlerde vermektedirler (Milburn, 1998: 229-233). Kitleler ise düşüncelerini söz konusu haberlere göre olumsuz veya olumlu yönde şekillendirmektedirler. Çünkü her söylemin toplum üzerinde az ya da çok etkisi bulunmaktadır. Özellikle televizyon yayıncılığı günümüzde kamuoyunu çok kısa sürede etkileyerek dördüncü kuvvet olarak kabul edilen medyanın önemi ya da rolüyle ilgili bir tartışma doğurmaktadır. Bu da kitle iletişim araçlarının ideolojik ve siyasi yanlılıkla olan ilişkisi sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Bu hususta karşımıza medyaya bilgi sağlayan kuruluşlar olarak haber ajansları çıkmaktadır. Haber ajansları, medyanın arkasındaki etkin güç biçimde tanımlanmaktadır. Haber ajanslarının ehemmiyeti, sahip oldukları altyapı, teşkilat, yükledikleri roller ve teknolojik imkanlarla ilintilidir. Bu ajanslar, her ne kadar kamuoyuyla doğrudan bağlantılı olmasa da, basın-yayın organlarına

önemli ölçüde haber desteği bulunmaktadır. Zira uluslararası alanda hizmet veren üç büyük haber ajansı olan Agence France Press, Associated Press ve Reuters sırasıyla Fransız, Amerikan ve İngiliz menşeli kuruluşlardır. Bu üç büyük ajans bütün dünya haberlerinin %80'ini üretmektedirler (Zeytinli, 1997: 8). Dolayısıyla uluslararası alanda yayınlanan haberlerin büyük bir kısmı söz konusu devletlerin ajanslarınca üretilerek tüm dünya medyasının hizmetine sunulmaktadır. Bu haber ajanslarından Associated Press hem yeni teknolojiyi uyarılama hem de haber üretim kapasitesi hususunda ayrıcalıklı bir konuma sahip ve ABD'nin en güçlü silahı olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan Algı yönetimi uygulamalarında medyayı en iyi biçimde profesyonelce kullanan devletlerin başında yine Amerika gelmektedir. Amerika'nın medya aracılığıyla gerçekleştirdiği algı yönetimi işlevine en çarpıcı örneklerden biri ise Katar'dır. Diplomatik ilişkilerin 1973'de başladığı Katar-ABD arasında, başta askeri olmak üzere çok farklı alanlarda işbirliğine imza atılmış bu alanlardan en önemlisi de medya olmuştur (Milburn, 1998: 245).

Katar'daki en önemli medya kuruluşu olan El-Cezire, İngiltere'deki Sandhurst Askeri Akademisi'nden mezun olan Şeyh Hamid bin Halife El Sani'nin sağladığı 160 milyon dolarlık kaynakla 1996'da kurulmuş ve BBC'nin yardımlarıyla küresel boyutta kesintisiz televizyon haberciliği yapmaya başlamıştır (Aljazeera, 2007). Algı yönetimi faaliyetlerinin en önemli kısmını oluşturan medya sektöründe El-Cezire, İngilizce yayınına ise 2006'da Amerika'da başlamıştır. Ekseri Arap coğrafyasındaki halk hareketleri üzerine odaklanan kanal, zaman zaman tepki çeken spekülasyon haberleri de yapmaktadır. Günümüzde neredeyse bütün medya organlarında olduğu üzere, kanal tarafından zaman zaman bilinçli olarak bazı vakalara yönelik abartılı haberler bazı vakalara yönelik de sansür uygulanabilmektedir. Bunun yanında Batı medyasının alternatifi konumunda olan kanal, diğer Arap devletlerinde gerçekleşen demokrasi ve değişim arayışı kapsamındaki toplumsal hadiselerle çok ilgili davranmaktadır. Zira Arap coğrafyasının CNN'i olarak bilinen El-Cezire çatışma bölgelerindeki yaralıları, ölüleri, bombalanan bölgeleri farklı bir söylem ile madalyonunun diğer yüzünü kamuoyuna iletmesi ile dikkat çekmektedir (Carruthers, 2000: 132). Dolayısıyla medya organları sayesinde niteliği itibarıyla problem oluşturabilecek hadiseler bile kitleler nezdinde önemsiz gösterilebilmekte veya bunun aksine hiçbir problem oluşturmayacak durumlar birden toplumsal olaylara dönüştürülebilmektedirler. Dahası uluslararası medyayı yönlendirenler ya da medya sahipleri, elde ettikleri iletişim ağı ve güç sayesinde dünyada siyaseti, ekonomiyi, çatışmaları, uluslararası ilişkileri, iktidarları ve liderleri arzu edilen yönde etkileyebilmektedirler (Milburn, 1998: 229-233).

Özel ve kamusal yayıncılık aracılığıyla çerçevelenen/düzenlenen kurgulanmış hakikat, gündem haline getirilerek, belirli bir fikir çerçevesinde, arzu edilen miktarda ve biçimde medya vasıtasıyla kitlelere ulaştırılmaktadır. Bu durum

bilhassa Arap coğrafyasında kendini göstermekte ve ideolojilerin ve toplumsal rızanın üretilmesi, yönetim erkinin ayakta kalması, iktidarın meşrutiyet krizini aşması gibi gayelerle medya kuruluşlarının kullanıldığı görülmektedir. Devlet bürokrasisinin, yönetimin temelini teşkil eden devletlerde medya üzerindeki tekeli hegemon kontrol bizzat resmi organlar tarafından sıklıkla gerçekleştirilen sansürün, medyanın seçkin elitlere hizmet ettiği hakikatini desteklemektedir (Durham ve Kellner, 2012: 257). Örneğin Amerika, Irak işgali öncesi, askeri müdahalesini akıllarda meşrulaştırmak gayesiyle medya desteği ve istihbarat raporları ile Saddam Hüseyin yönetiminin kitle imha silahları ürettiğini kitlelere kabul ettirmeye çalışmıştır. Benzer bir durum yüzyıllar öncede yaşanmıştır. İngiliz iç savaşı dönemlerinde İngiltere’de gazete patlaması yaşanmış; iç savaş döneminde doğan gazetelerin bir kısmı (Mercurius Britannicus) parlamentoyu desteklerken; bir kısmı da (Mercurius Aulicus) krallığı desteklemiştir. Dolayısıyla İngiltere iç savaşı devrinden itibaren süre gelen medyanın yanlı tavrının merkezinde iktidar ilişkilerinin toplumu meydana getirdiği fikri yer almaktadır. Özel ve kamusal birçok medya organları da bu düzenlemenin etkili araçları olarak yüzyıllardır aynı misyonla yeni güne baskılarını hazırlamaktadır (Briggs ve Burke, 2011: 95).

Nitekim İngiltere ve Irak örneklerinde olduğu gibi Arap Baharı sürecinde, Libya ve Bahreyn’de de benzer bir tablo yaşanmıştır. Ancak Libya’da uygulanan insani müdahale Bahreyn’de karşılığını bulamamıştır. Çünkü Libya’da medya, Batı ve Batı’nın desteğiyle muhaliflere hizmet ederken; Bahreyn’de iktidar lehine hizmet etmiştir. Bu durumun yaşanmasında ise çeşitli sebepler olduğu düşünülmektedir. Öncelikle Libya insani müdahalesi incelendiğinde;

- Amerika’nın Fransa ve Birleşik Krallık ile birlikte isyancıların temsilcisi olarak kabul edilen Ulusal Geçiş Konseyi ile gizli petrol anlaşmaları imzalaması (Nuruzaman, 2013: 63),

- Ülke içerisinde yapılan anketlerde popülaritesini yitirdiği gözlemlenen dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy’nin, Fransa’yı yeniden uluslararası alanda saygın bir noktaya taşımak istemesi (Kern, 2011),

- Sarkozy’nin olası bir göçmen akınından ülkesini korumak istemesi (Kern, 2011),

- Suudi Arabistan’ın Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi ve Arap Birliği’ndeki etkin konumu ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin Suudi Arabistan ile olan yakın ticari ilişkileri (Glanville, 2013: 337),

- Rusya’nın bölgede pasif kalmak istememesi ve Kaddafi döneminde var olan silah ticaretinin devamını getirmek istemesi (Semin, 2011) gibi nedenler ön planda olmuştur.

Bu süreçte Fransa'nın, Libya'ya müdahale konusunda en istekli devlet olarak ön plana çıkmasının yanında ABD ve Birleşik Krallık'ın da Kaddafi karşıtı tavır aldıkları görülmüştür. Ayrıca Rusya ve Çin ise her ne kadar 1970 sayılı BMGK kararına olumlu yaklaşıyorlar da 1973 sayılı kararın kapsamından emin olamadıkları için çekimser yönde oy kullanmışlardır (Goodenough, 2011). Başta Arap Birliği olmak üzere bölgesel kuruluşların Libya'da Kaddafi karşıtı konumları da bu iki daimi üyenin Güvenlik Konseyi'nde kullandıkları oyları direkt olarak etkilemiştir. Dolayısıyla Libya'da insani müdahaleyi meşrulaştırmak amacıyla istihbarat raporları, BMGK daimi üyelerinin desteği ve özellikle de medya etkili bir şekilde kullanılmış ve Batı açısından kamuoyu oluşturma süreci başarıyla gerçekleştirilmiştir. Öte yandan Libya'daki insani müdahalenin Bahreyn'de karşılığını bulamamasının nedenleri incelendiğinde ise (Simon, 2012);

- Bahreyn'in jeopolitik ve jeostratejik konumu,
- Suudi Arabistan'ın Şiiilerin yönetimi ele geçirmesini ve bölgede İran etkisinin artmasını istememesi,
- ABD'nin 5. Filosu'na ev sahipliği yapması ve havaalanının bulunması,
- Bahreyn'de Amerika tarafından 7 hektarlık bir alanda 580 milyon dolar bütçeli bölgenin en önemli limanı ve deniz üssünün olması,
- Avrupa Birliği ülkelerinin Körfez ülkeleriyle yaptığı silah ticareti,
- Azınlıkta olan Sünnilerle iktidarda bulunan Sünni kraliyet ailesinin İngiltere, ABD, Suudi Arabistan ve diğer Körfez devletleri tarafından açıkça ve üstü örtülü olarak desteklenmesi gibi sebepler olduğu düşünülmektedir.

Genel olarak Arap Baharı sürecinde gerçekleşen halk ayaklanmaları incelendiğinde dünya kamuoyunda duyulmayan veya bilinçli olarak duyurulmayan Bahreyn, uluslararası alanda yeterli ilgiyi görememiştir. Dahası Manama'nın İnci Meydanı'ndaki Bahreyn halkının demokrasi istekleri ve yolsuzluklara karşı protestolarını şiddetle bastıran Bahreyn Kralı'na yönelik başta Amerika ve Batılı yönetimler olmak üzere kitle haberleşme araçlarından da bir tepki gelmemiştir. Bu duruma yukarıda sıralanan maddeler neden olmuş ve olaylar ABD ve Suudi Arabistan'ın desteği neticesinde KİK operasyonu ile bastırılmıştır. Müdahalenin medya ayağı incelendiğinde ise Associated Press, Reuters ve Agence France Press ile Arap coğrafyasının en büyük kanalı El-Cezire'nin, Batı menşeli kuruluşlar olması Bahreyn halkının uluslararası alanda yeterli desteği görememesine sebebiyet vermiştir.

Bu perspektiften hareketle, her ne kadar medya dördüncü güç olma niteliğini edebi manada koruyor gibi görünse de, basın özgürlüğünün korunamadığı ve demokrasi anlayışının gelişmediği toplumlarda medya birinci kuvvet olma pozisyonuna yükseltilebilmektedir. Bu niteliği ile medya toplumsal hayattaki bütün kuruluşları siyasallaştırma yeterliliğine sahiptir. Dolayısıyla medya iktidarın bir alternatifi değil, bilakis egemen ideolojinin kökleşmesi için gündelik hayatın içerisine sirayet eden “öteki hükümet” diğer bir ifadeyle “ikinci hükümet” (second government) fonksiyonundadır. Fakat ikinci hükümet daha öncede belirtildiği gibi siyasal ilişkileri görünür kılan ve düzenleyen teknik bir imtiyaza sahiptir. Böylelikle birinci hükümetin görece “denetleniyormuş” gibi gösterilmesinde ve toplumla rejim ilişkilerinin kontrol edilmesinde etkin bir role sahiptir (Rivers, 1982: 7-20).

Sonuç olarak Libya ve Bahreyn örnekleri karşılaştırıldığında uluslararası kamuoyunun, Libya’da insani müdahaleyi meşru gösterebilmek için medyayı bir araç olarak kullandığı görülürken; Bahreyn eylemlerine neredeyse hiç yer vermediği görülmüştür. Uluslararası sistemde ise Bahreyn’de yaşanan olayları en çok takip eden ve üzerine düşen ülke İran olmuştur. Tahran yönetimi, uluslararası kamuoyunu ve bölgedeki ülkeleri görmezden gelmekle ve çifte standart uygulamakla suçlarken, uluslararası sessizliğe karşı başta radyo televizyon kurumu olmak üzere ülke medyasında Bahreyn’le ilgili haberlerin yayınlanmasına özen göstermiştir (Uygur, 2012: 12). Ancak uluslararası alanda yayın yapan haber ajanslarının çoğunlukla Batı menşeli olması İran’ın sesini yeterince duyuramamasına sebep olmuştur. Nitekim bölgesel ve uluslararası örgütler bazında bakıldığında da Bahreyn’deki durumun aksine Libya’da daha müdahil bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir.

SONUÇ

İnsanlık tarihi sürekli bir gelişim ve değişim içerisindedir. Bu süreçte devletler, milletler ve topluluklar, diğerine üstünlük kurma ve kitleleri, olayları kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmek adına kurallı, kuralsız çeşitli yollara başvurmuşlardır. Geçmişten günümüze çeşitli mücadeleler içine giren kitlelerin, galip çıkmak maksadıyla kullandığı yöntemler arasında en etkili olanının, hedef kitlenin ikna edilerek, kendi rızasıyla, arzu edilen biçimde yönlendirilmesi olduğu bilinmekte ve bu doğrultuda hedef kitleye yönelik algı yönetimi uygulamaları gerçekleştirilmiş ve gerçekleştirilmeye devam etmektedir. İnsanlık tarihinin bütün dönemlerinde farklı biçimlerde gerçekleştirilen algı yönetimi uygulamalarının ise teknolojinin gelişmesiyle birlikte medya alanına kaydığı ve devletlerin medyayı bir araç olarak kullandığı bilinmektedir.

7/24 haber, küresel televizyon yayın alanı ve iletişim dünyasında, devletler insani kriz ve acil durum olaylarında müdahalede bulunmak için medya organları

ile önemli bir algı yönetimi gerçekleştirmekte ve kamuoyunu medya ile baskı altına almaktadır. Kitle iletişim araçlarıyla hegemon ideolojinin tüm faaliyet ve söylemlerini meşrulaştırma işlemi, toplumu belirli bir perspektif doğrultusunda yapılandırma fonksiyonunu yerine getirirken; karşıt söylem temsilini ise gayri meşru olarak ilan etmektedir. Zira insani müdahale süreçlerinde de başat bir rol üstlenen medya, müdahale öncesi, müdahale süreci ya da müdahale sonrasında kamuoyu oluşturma sürecinde bir katalizör vazifesi üstlenmektedir. Bu durum İngiltere ve Irak örneklerinde olduğu gibi Arap Baharı sürecinde de karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki, Arap coğrafyasında da, yönetim erkinin ayakta kalması ya da iktidarın değişmesi, meşrutiyet krizini aşması, toplumsal rızanın ve ideolojilerin üretilmesi ile zihinlerin istenildiği doğrultuda yönlendirilmesinin sağlandığı düşünülmektedir. Keza Libya ve Bahreyn örnekleri bu durumu doğrular niteliktedir.

Dünyada üretilen toplam haberlerin %80'inden fazlasını üretmekte olan haber ajansları ABD, Fransa ve İngiltere kontrolündedir. Bu durum uluslararası kamuoyunun objektif bir şekilde oluşmasının önündeki en büyük engeldir. Haber kaynaklarına sahip olanlar kendi küresel çıkarları doğrultusunda bir algı oluşturma noktasında zorlanmamaktadırlar. Bunun doğal sonucu olarak da benzer olaylara uluslararası tepki ve müdahaleler farklılık gösterebilmektedir. Libya ve Bahreyn bu durumun en somut örneklerindedir.

Libya ve Bahreyn örnekleri karşılaştırıldığında uluslararası kamuoyunun, Libya'da insani müdahaleyi meşru kılmak için medyayı bir araç olarak kullandığı görülürken; Bahreyn eylemlerine neredeyse hiç yer vermediği görülmüştür. Dahası Libya'da BM ve NATO eşgüdümünde insani müdahale gerçekleştirilirken, Bahreyn'de Batı tarafından yönetim desteklenmiş ve Kral İsa'ya KİK tarafından destek kuvvetleri gönderilmiştir. Bu durum ise Libya'da Kaddafi rejiminin yıkılmasıyla sonuçlanırken, Bahreyn'de Kral Hamam Bin İsa'nın iktidarını devam ettirmesine neden olmuştur. Nitekim gerçekliğin toplumsal inşasında medyanın sunduğu imkanların ötesinde gerçekliğin algılanabileceği başka bir ortamın yeni dijital çağda bulunmaması, medyayı devletlerin insani müdahaleyi meşru kılmak için bir araç olarak kullanmasına ve böylelikle diğer devletler üzerinde etki etmelerine sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla kamuoyu oluşturma sürecinde Libya ve Bahreyn'de yaşanan olaylar incelendiğinde çalışmanın, "insani müdahaleyi meşru kılmak için medyanın bir araç olarak kullanıldığı" denencesi doğrulanmaktadır.

KAYNAKÇA

Ağır, Osman, (2019), **Yeni Demir Yumruk: Putin'in Yükselişi**, Orion Kitabevi, Ankara.

- Ağır, Osman ve Aksu, Zehra, (2017), “Birleşmiş Milletler’in Suriye Krizine Yönelik Politikalarının Değerlendirilmesi”, ASSAM, Cilt.4, Sayı:9, ss.43-55.
- Aljazeera, (2007). <https://english.aljazeera.net/English>.
- Bahrain News Agency, (2011), “The Appeal National Safety Court Confirms the Detah Penalty of Two Defandants Involved in Murdering Policemen”, <https://www.bna.bh/AboutBNA.aspx?cms=iQRpheuphYtJ6pyXUGiNqladb1RZ0e3I>.
- Barbier, Frederic ve Bertho, Catherine (2001), **Diderot’dan İnternete Medya Tarihi**, Ed: Kerem Eksen ve Halil Gökhan, Okyanus Yayınları, İstanbul.
- BBC News, (2011), http://www.bbc.co.uk/persian/world/2011/03/110311_u02_bahrain.shtml.
- Briggs, Asa ve Burke, Peter (2011), **Medyanın Toplumsal Tarihi Gutenberg’ten İnternet’e**, (Çev. Erkan Uzun ve Ümit Hüsrev Yolsal), Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Carruthers, Susan (2000), **The Media at War, Communion and Conflict in The 20th Century**, New York.
- Charter of the UN. (26 Haziran 1945), <http://www.un.org/en/charter-united-nations/>.
- Chomsky, Noam (2002), **Medya Gerçeği**, Everest Yayınları, İstanbul.
- Coebergh, John (2005), “**Sudan; The Genocide Has Killed More Than The Tsunami**” Parliamentary Brief, Vol.7, No:9.
- Collins, Steven (2003), “**Mind Games**”, The Information Warfare Site, <http://www.iwar.org.uk/psyops/resources/iraq/mind-games.htm>.
- Durham, Meenakshi Gigi ve Kellner, Douglas (2012), **Media and Cultural Studies**, Blackwell Publishing, USA.
- Ercan, Pınar Gözen (2014), **Uluslararası İlişkilere Giriş**, (Der. Şaban Kardaş ve Ali Balcı), Küre Yayınları, İstanbul.
- Forbes, Ian ve Hoffman, Mark (1993), **Political Theory, International Relations and The Ethics of Intervention**, (Der. Dilys M. Hill), St. Martin's Press, New York.

- Glanville, Luke (2013), “**Intervention in Libya: From Sovereign Consent To Regional Consent**”, *International Studies Perspectives*, Vol.14, No:3, ss.325-342.
- Goodenough, Patrick (2011), *Russia, China Accuse West of Exceeding UN Resolution, Making Libyan Crisis Worse*, <http://cnsnews.com/news/article/russiachina-accuse-west-exceeding-un-resolution-making-libyan-crisis-worse>.
- Herdegen, Matthias (2010), **Völkerrecht**, C.H. Beck Press, München.
- Heydemann, Steven ve Leeders, Reinoud (2011), “**Authoritarian Learning and Authoritarian Resilience: Regime Responses to the ‘Arap Awakening’**”, *Globalizations*. Vol. 8, No: 5, ss. 647-653.
- Heywood, Andrew (2015), **Key Concept in Politics and International Relations**, Red Globe Press, London.
- Joules, Burn (2012), *The Strategic Importance of Bahrain to Saudi Arabia*, <https://oilprice.com/Geopolitics/Middle-East/The-Strategic-Importance-Of-Bahrain-To-Saudi-Arabia.html>.
- Kaldor, Marry (1999), **New and Old Wars: Organised Violence in a Global Era**, Polity Press, Cambridge.
- Kern, Soeren (2011), *Why France Was So Keen To Attack Libya*, <http://www.gatestoneinstitute.org/1983/france-libya-attack>.
- Kuşoulu, Baran (2013), *Libya-Arap Baharı’na NATO Katkısı*, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2012/sayi22/99-118.pdf.
- Milburn, Michael (1998), **Sosyal Psikolojik Açıdan Kamuoyu ve Siyaset**, (Çev. Ali Dönmez ve Veli Duyan), İmge Kitabevi, Ankara.
- Murphy, Sean (1996), **Humanitarian Intervention: The UN in an Evolving Order**, University of Philadelphia Press, Philadelphia.
- Nuruzzaman, Mohammed (2013), “**The “Responsibility To Protect” Doctrine: Revived in Libya, Buried in Syria**” *Insight Turkey*, Vol.15, No:2, ss.57-66.
- Pazarcı, Hüseyin (2010), **Uluslararası Hukuk Dersleri**, Turhan Kitabevi, Ankara.

- Ramphal, Stridath (1996), Law and Intervention. Peace Review, Vol.8, No:4, ss.493-497.
- Rivers, William (1982), **The Other Government: Power and the Washington Media**, Univers Books, New York.
- Scheffer David (1992), “**Challenges Confronting Collective Security: Humanitarian Intervention**”, Post- Gulf War Challenges To the UN Collective Security System: Three Views on the Issue of Humanitarian Intervention, United States Institute, Washington, ss.1-14.
- Semin, Ali (2011), Kaddafi Sonrası Libya'nın Geleceği, <http://www.bilgesam.org/incele/1151/kaddafi-sonrasi-libya'nin#.VnFC7UqLTIU>.
- Silander, Daniel (2013), “**R2P-principle and practice? The UNSC on Libya**”, Journal of Applied Security Research, Vol.8, No:2, ss.262-284.
- Simon, Mabon (2012), The Battle for Bahrain: Iranian-Saudi Rivalry, Middle East Policy Council, www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/battle-bahrain-iranian-saudi-rivalry, Vol.19, No:2.
- Slim, Hugo (2008), **Killing Civilians: Method, Madness and Morality in War**, Colombia University Press, New York.
- Teson, Fernando (1988), **Humanitarian Intervention**, Transnational Publishers, New York.
- The Economist, (2012), “Bahrain’s Shias Getting Back Out There”, <http://www.economist.com/blogs/pomegranate/2012/12/bahraains-shias>.
- UN, About The UN, <http://www.un.org/en/about-un/index.html>, (20.04.2019).
- Uygur, Hakkı (2012), “**Iran ve Arap Baharı**”, SETA, No:52, ss.12.
- Zeytinli, Murat (1997), **Uluslararası Haber Dengesizliği**, Rebel Yayıncılık, İstanbul.